

Wordt het nog wat met het islamdebat?

.....

Onder redactie van
Gert Jan Geling
& Jan Jaap de Ruiter

.....

Ayaan Hirsi Ali · Youssef Azghari
Frits Bolkestein · Carel Brendel
Ewoud Butter · Oussama Cherribi
Afshin Ellian · Han Entzinger
Gert Jan Geling · Boris van der Ham
Joram van Klaveren · Ewout Klei
Halim el Madkouri
Jan Jaap de Ruiter · Walter Palm

Parthenon

Wordt het nog wat met het
islamdebat?

Onder redactie van
Gert Jan Geling en Jan Jaap de Ruiter

 Parthenon

Uitgeverij Parthenon
Postbus 22199, 1302 CD Almere
www.uitgeverijparthenon.nl

© 2019 G.J. Geling en J.J. de Ruiter | Uitgeverij Parthenon
Alle rechten voorbehouden.

OMSLAGONTWERP: Studio Jan de Boer
NUR: 717
ISBN | EAN: 9789079578979

Inleiding

GERT JAN GELING & JAN JAAP DE RUITER

Dit boek vindt haar oorsprong in het roemruchte debat dat in januari 2017 plaatsvond in theater De Balie in Amsterdam. Zeventien auteurs, waaronder wijzelf, hadden meege- [3]
schreven aan de bundel *Waarom haten ze ons eigenlijk* (2016, uitgegeven door De Blauwe Tijger). De bundel was het initiatief van zakenman en redacteur Frits Bosch, als reactie op de vraag die talkshowhost Jeroen Pauw stelde naar aanleiding van de aanslagen in Brussel in maart 2016. Auteurs van verschillende achtergronden, overwegend uit rechtse kring, schreven mee aan de bundel. Wijzelf hadden andere opvattingen dan de meeste auteurs, maar waren van mening dat meeschrijven aan deze bundel in elk geval de lezer in rechtse hoek in aanraking zou brengen met een ander geluid.

Het geluid dat echter vooral doorklonk na de presentatie van deze bundel in De Balie was de ophef over wat er daar tijdens het debat gezegd was. De Vlaamse islamcriticus Wim van Rooy stelde daar dat om de islam aan te kunnen pakken de Grondwet opzij zou moeten worden gezet. Oud-PVV medewerkster Bernadette de Wit deed vanuit het publiek de suggestie het percentage moslims in de samenleving te verminderen en haalde wijlen Arabist Hans Jansen aan door te stellen dat er moest worden begonnen met het 'uitzetten van beroepsmoslims'. Daar zou dan een signaal vanuit gaan naar de gematigde moslims. Moderator Geer-

ten Waling vroeg daarop aan panellist Paul Cliteur in hoeverre zoiets juridisch rond te krijgen was. Cliteur ging niet direct in op deze vraag, maar stelde dat om problemen rondom de islam in Nederland aan te pakken er ook 'voorzichtiger' begonnen kon worden. Hij stelde voor om in het debat ook arabisten met een minder gangbaar geluid een positie te geven en politie-ingrijpen mogelijk te maken in buurten waar veel moslims wonen en mensen zonder hoofddoek 'in de problemen komen'.

[4] Opiniesite *Joop.nl* zette vervolgens een fragment van dit stukje online en stelde dat het debat de sfeer van een 'Beierse bierkelder' ademde. Al snel ontstond er massale ophef en kwam er een stroom van kritiek op gang op De Balie en de aanwezige panellisten. Amsterdamse politici stelden zelfs dat de daar gedane uitspraken mogelijk strafbaar waren. De directeur van De Balie, Yoeri Albrecht, had het echter over 'nepnieuws' en een vertekening van een debat door *Joop*. *Joop*-hoofdredacteur Francisco van Jole stelde echter dat er geen debat was omdat niemand daar de Grondwet verdedigde. Volgens Paul Cliteur, die sprak over een 'hetze', was het juist belangrijk dat de stemmen in De Balie óók gehoord werden, omdat zij volgens hem gemedend werden in het publieke debat.

Wij beiden waren als auteurs in het publiek aanwezig bij dit debat. Los van hoe er gedacht werd en wordt over wat er daar precies gezegd werd, waren wij beiden van mening dat de bundel de vraagstukken die erin bediscussieerd werden te eenzijdig belichtte, omdat de deelnemers eraan overwegend rechts georiënteerd waren. Dit is zeker niet alleen het probleem van de betreffende bundel, maar eerder het probleem van het islamdebat in Nederland. Verschillende scholen in het islamdebat werken vooral met gelijkgestemden samen en wentelen zich overwegend in het eigen morele

gelijk. Met andersdenkenden gaat men hoogst zelden in debat, vrijwel nooit komt het tot een samenwerking. Wij vonden dat jammer omdat het ons juist een goede zaak leek wanneer er meer boeken zouden verschijnen waarin auteurs met verschillende opvattingen aan het woord zouden komen om zo de lezer een inkijkje te bieden in hoe divers het denken over de islam in Nederland is.

En het was deze opvatting die ons ertoe inspireerde om met de bundel die u hier voor u hebt te komen. Onze intentie was om voor deze bundel auteurs van verschillende pluimage, met de meest uiteenlopende opvattingen, uit te nodigen. Van salafisten tot islamisten, van imams tot islamitische feministen, van islamcritici tot ex-moslims, en van links tot rechts: allen zouden de ruimte krijgen om in deze bundel hun eigen kijk te geven op het islamdebat in Nederland. Wij kozen voor deze specifieke invalshoek omdat er in Nederland al veel over de islam is geschreven, maar nog niet veel over het *islamdebat*, laat staan dat er uitgebreid wordt gereflecteerd over dit debat. Het islamdebat in Nederland raakt echter steeds meer gepolariseerd. Zowel onder islamcritici als in islamitische, of 'pro-islamitische' hoek graaft men zich steeds verder in de eigen loopgraaf in om vervolgens in de media, wetenschap of literatuur te preken voor eigen parochie. Er worden slechts weinig initiatieven genomen om de wetenschappelijke, intellectuele, politieke en religieuze kloven rondom dit debat te overbruggen. [5]

Dit boek beoogt echter een initiatief te zijn waarbij dit wel wordt gedaan. Auteurs van allerlei kunne reflecteren in essays en interviews in dit boek op de vraag hoe het islamdebat de afgelopen decennia heeft plaatsgevonden, wat de eventuele positieve en negatieve aspecten aan dit debat waren en, niet geheel onbelangrijk, hoe nu verder? Waar willen we in Nederland naartoe met het debat over islam? Het

boek gaat nadrukkelijk niet zozeer over islam in Nederland, maar vooral over het debat over die islam in Nederland, over hoe er in Nederland in de media, politiek en wetenschap is geschreven, gesproken en gedebatteerd over dit onderwerp.

[6] De uiteindelijke bedoeling was dat al deze bijdragen een boek zou opleveren waarin vanuit verschillende kanten (kritisch) gereflecteerd wordt op dit debat. Verschillende visies worden zo in een boek bijeengebracht. Het geheel biedt een brede en diverse kijk op hoe zowel nieuwkomers als oudgedienden, wetenschappers, politici, journalisten en anderen, terugkijken op twee decennia – en misschien wel langer – islamdebat in Nederland, en vooruit kijken naar de toekomst van dit debat in de Nederlandse samenleving. De lezer zal na het lezen van dit boek echter concluderen dat wij slechts ten dele in deze opzet geslaagd zijn. Enerzijds hebben we in dit boek wel degelijk een mooie diversiteit aan stemmen bijeengebracht, die reflecteren op het islamdebat, waarbij ook enkele personen die er een prominente rol in hebben gespeeld. Lezers krijgen dus wel degelijk de diversiteit die we beoogden mee en veel interessante inzichten uit reflecties. Anderzijds is ons boek uiteindelijk minder divers geworden dan beoogd. Een aantal aangezochte auteurs wenste niet mee te doen of haakte af, met name op grond van het feit dat ze niet met sommige andersdenkenden in hetzelfde boek wilden verschijnen.

De uitkomst van dit boek is uiteindelijk een voor de hand liggende: namelijk dat er niet één, maar meerdere perspectieven zijn op de ontwikkelingen van de afgelopen twintig à dertig jaar in het islamdebat in Nederland. Hoe men tegen dit debat aankijkt is afhankelijk van diverse factoren, waaronder geloofsovertuiging, etniciteit, politieke overtuiging en persoonlijke ervaringen. Een andere, en ze-

ker niet minder belangrijke, uitkomst van het boek is de volgende. Wij hadden als doel verschillende scholen van denken in het islamdebat bij elkaar te brengen. Dat is maar heel beperkt gelukt omdat, met name vanuit linkerzijde en islamitische hoek, er weerstand bestaat tegen het met (centrum-)rechtse islamkritische denkers in een boek te verschijnen, wat ook een van de redenen is waarom het aantal vrouwelijke deelnemers aan deze bundel beperkt is.

Dit is een patroon dat we in het proces van het samenstellen van deze bundel duidelijk terug zagen komen. Maar niet alleen binnen het proces van ons boek kunnen we dit patroon terug zien. In april 2019 bijvoorbeeld boycotte de bekende Egyptisch-Amerikaanse feministe Mona Eltahawy [7] nog een debat in De Balie waarvoor zij toegezegd had te komen. Alleen al het feit dat er ooit onwelgevallige stemmen hadden geklonken was voor haar een reden om niet meer naar De Balie te komen. We kunnen concluderen dat een steeds sterker wordende ideologische onderstroom hier een grote rol bij speelt, en dat dit ook symptomatisch is voor het islamdebat van de huidige tijd. Middels ons boek hoopten we deze tegenstellingen te kunnen overkomen. Helaas concluderen we dat gedurende de periode dat we met dit boek aan het werk zijn geweest de tegenstellingen in het debat en in de gehele samenleving alleen maar groter zijn geworden. De houdingen onderling zijn alleen maar onverzoenlijker geworden, de afkeer van andersdenkenden groter en de onwil om het gesprek aan te gaan met mensen die opvattingen hebben die 'afwijken' steeds groter. Het spreekt voor zich dat in een *debat* dit een problematische zaak is en het laatste woord zal er ook ongetwijfeld nog niet over gezegd zijn.

We hopen dat de lezer bij het lezen van dit boek deze ontwikkelingen dan ook in het achterhoofd houdt. Het boek

zal zeker een aantal boeiende inzichten bieden, maar zal er tegelijkertijd zeker een aantal missen. De reflectie op het islamdebat is *work in progress*. Het zou een goede zaak zijn wat ons betreft als er naast debat ook meer ruimte komt voor reflectie. Zowel op het debat als het eigen handelen van individuen in dit debat. In het kader daarvan zouden wij als auteurs graag de critici van dit boek – die er, gezien de thematiek, ongetwijfeld volop zullen zijn – alvast een handreiking doen: wij zijn te allen tijde graag bereid om over dit boek en dit onderwerp met anderen in gesprek te gaan. Om gezamenlijk te debatteren én te reflecteren.

[8] Het boek bestaat uit een vijftiental hoofdstukken die onderverdeeld zijn in essays van de hand van de auteur in kwestie en teksten die gebaseerd zijn op interviews met spelers in het debat.

Nestor in het debat, Frits Bolkestein, bijt het spits af met een stuk waarin hij een chronologisch overzicht ervan geeft en zijn rol erin beschrijft en weinig of niets afdoet aan de vroegste kritiek die hij op de multiculturele samenleving had.

Youssef Azghari legt het begin van het islamdebat ver weg in de tijd, namelijk bij het ontstaan van de islam en hij herschrijft als het ware de vroege geschiedenis van de islam om een aantal ingeslepen vooroordelen in het debat weg te nemen.

Ayaan Hirsi Ali blijft in het interview dat Gert Jan Geling met haar had buitengewoon kritisch op moslims in Nederland en op de naïviteit van met name links politici ten aanzien van de potentiële gevaren van deze religie.

Haar partijgenoot van eertijds, Oussama Cherribi, gooit het over een andere boeg en richt zijn kritische aandacht op het anti-islam discours van de Partij voor de Vrijheid van Geert Wilders met wie hij indertijd in de VVD-fractie in de Kamer zat.

Gert Jan Geling geeft een helder overzicht van de diverse partijen die in het islamdebat de afgelopen twintig jaar een rol hebben gespeeld en hij legt daarin het accent op de vraag, centraal in dit boek, of het debat functioneel en vruchtbaar is geweest.

Halim el Madkouri, geïnterviewd door Jan Jaap de Ruiter, reflecteert op het islamdebat van de afgelopen dertig jaar en stelt vast dat de grote middengroep moslims door zowel de hond (de populisten) als de kat (de fundamentalistische moslims) wordt gebeten. Hij verwacht evenwel toch dat deze groep op termijn haar plek in Europa zal vinden.

Walter Palm, voor zijn pensionering jarenlang betrokken bij het beleid van de rijksoverheid betreffende integratie, benadert het islamdebat vanuit een principiële houding, namelijk vanuit de vrijheid van godsdienst die in de Grondwet gegarandeerd is en die hij in gevaar ziet komen door de maatregelen die de politiek daadwerkelijk neemt of voornemens is betreffende de islam in Nederland. [9]

Rechtsfilosoof Afshin Ellian beschouwt het islamdebat vanuit een doorwrochte filosofische analyse van de aard van de islam.

Boris van der Ham, ooit in de Kamer voor D66, beschouwt in zijn interview met Gert Jan Geling het islamdebat vanuit het van hem bekende humanistische standpunt en breekt daarin ook een lans voor de positie van ex-moslims.

Carel Brendel, expert op het gebied van de fundamentalistische islam, stelt dat er op zich geen aanleiding is bezorgd te zijn dat moslims de samenleving overnemen, daar zijn ze demografisch te zwak en te klein voor, maar dat betekent niet dat er onder de ogen van die zelfde samenleving allerlei processen van islamisering plaatsvinden waarvoor hij waarschuwt.

Emeritus hoogleraar Migratie- en Integratiestudies Han Entzinger beschrijft het proces van integratie van moslims in Nederland, met name aan de hand van wetenschappelijk onderzoek, maar hij verliest de dynamiek van de samenleving niet uit het oog en stelt vast dat die integratie toch niet het verhoopte pad gevolgd heeft, en geeft daar diverse plausible verklaringen voor.

Ewoud Butter, geïnterviewd door Jan Jaap de Ruiter, heeft al geruime tijd vanaf de zijlijn het islamdebat gevolgd en is immer opgekomen voor de rechten van elke gelovige zijn of haar geloof in alle vrijheid te mogen beleven. In het interview kijkt hij terug op het debat.

[10] Ewout Klei beschrijft beeldend hoe hij vanuit zijn christelijke achtergrond in het islamdebat is terecht gekomen en geeft een zeer levendig beeld van hoe fel – en humoristisch in zijn geval – het er soms aan toe kan gaan.

Jan Jaap de Ruiter evalueert zijn aandeel in het islamdebat in zijn essay, waarbij hij een aantal hoogte- en dieptepunten de revue laat passeren. Hij sluit af met de mededeling dat hij van zins is het islamdebat te laten voor wat het is hoewel hij de deur op een kier houdt.

Joram van Klaveren, eertijds PVV-Kamerlid en thans bekeerde moslim, beschrijft het proces van deze verandering en daarmee verschaft hij de lezer een bijzondere kijk op het islamdebat. Alle auteurs geven het islamdebat vanuit hun specifieke visies weer en daarmee hebben zij bijgedragen aan wat wij hopen dat een gevarieerd en prikkelend boek is geworden. Ten slotte willen wij onze dank uitspreken aan Leonie van Esch voor haar redactionele ondersteuning van dit boek.

Den Haag & Utrecht
Augustus 2019

